

Borås, Göteborg och Tranås

Vår historia i Tranås på Österlen tog till stor del sin början i Borås, men även i Göteborg. Från början hade jag räknat med att detta kapitel bara skulle bli på kanske en eller två sidor, men nya fynd gjorde att det blev många fler. Torsten Bruce upptäckte att vi hade haft två förfäder, som hade varit gästgivare i Tranås. Mina bidrag är att jag kom på varför de överhuvudtaget blev gästgivare och vilken gästgivaregård, som de ägde. Jag upptäckte nämligen att fältväbeln Matthias Bruses svägerska Cecilia Simonsdotter Berg gifte sig med byns gästgivare redan år 1715 och att den gästgivaregård, som hon flyttade in i, var den ursprungliga byggd år 1684. Våra släktingar var därefter gästgivare i Tranås första gästgivaregård under 51 av de 82 år som den existerade.

Brita Regina Kiellman (1738-1804), som var mormor till Nils Bruce i Krubbemölla, döptes i Borås.

Hennes far var Sven Jaensson Kiellman (1704-ca 1759), som hade en bror Anders Jaensson Kiellman (1711-1740). Brödernas föräldrar var Johan (Jaen) Svensson Stadstjänare (född 1676) och Margareta Andersdotter, som hade gift sig år 1703. Prästen noterade då att Johans föräldrar var Swen Andersson och Börtta Jönsdotter från 'Kiällebek' (gifta 1668) och att Margaretas far var Anders Persson. I Brämhults socken nära Borås fanns ett Kiällebäck och Johan och Margareta verkar åtminstone till år 1716 också ha bott i denna socken, närmare bestämt i Lilla Brämhult. Jaen (med a före e) var en vanlig form av Johan, så det är alltså inte tryckfelsnisse, som har varit i farten.



Brämhults kyrka är en av blott elva bevarade medeltida träkyrkor i Sverige. Kyrkan uppfördes troligen på 1400-talet, men har byggts om några gånger. Bara långhusets västparti lär vara det ursprungliga. (fotograf Johan Peetre år 2017)

En stadstjänare var en form av polis, som ibland kallades separationskarl, vilket antagligen beskriver stadstjänarens sysslor ganska väl. Stadstjänaren gjorde antagligen inga större utredningar utan arbetade 'på fältet' med att avstyra slagsmål, ta hand om berusade samt arrestera tiggare och lösaktiga kvinnor. I vissa fall utförde stadstjänaren även vaktmästarsysslor. Ordet stadstjänare levde länge kvar i form av ordet och yrket polisbetjänt.

Stadstjänarens son Sven Jaensson Kiellman skall först ha varit handelsman och borgare i Borås.

Knallarna i Sjuhäradsbygden hade år 1620 skickat representanter till kung Gustav II Adolf för att klaga över hur knallarna behandlades i städerna. Knallarna var ursprungligen bönder, som vintertid sålde egenhändigt tillverkade textilier, smide och träslöjd för att dryga ut sina inkomster. Dessa förtullades emellertid inte, vilket hade irriterat både städernas köpmänsgillen och Kronan. Kungen uppmanade knallarnas representanter att antingen upphöra med sin handel eller grunda en ny stad. Staden Borås grundades 1621 och år 1624 gav kungen boråsarna privilegier att bedriva handel var de ville i Sverige bara de hade förtullat varorna i Borås. Detta var unikt för Borås, då andra städernas handelsmän förväntades att hålla sig inom sina städer. Knallar använde, för att skaffa sig bättre förhandlingslägen, internt språket månsing med inlånade ord från bland annat romani. Antagligen umgicks knallarna en hel del med 'tattare', som ju också försörjde sig som kringresande försäljare ('krämare') och hantverkare (exempelvis kopparslagare).

Troligen var Sven Jaensson Kiellman en västgötaknalle som bedrev handel i Skåne med Borås som bas. I Skåne verkar det ha funnits en hel del knallar fast i kyrkböckerna står det oftast 'handelsman och borgare i Borås' eller kort och gott 'boråsen' eller 'boråsaren'. Vissa knallar var så framgångsrika att de kunde ha anställda handelsdrängar och enligt Borås husförhörslängd år 1741 hade Sven vid det laget två stycken sådana skrivna hos sig, så det är möjligt att han efter några år slapp att resa så mycket själv. Ungefär samtidigt, som han dök upp på Österlen på 1730-talet, dök även handelsmannen Lars Svensson Kinberg (1701-1758) upp i denna del av Skåne. Möjligen var de affärskompanjoner och kanske var de släkt. Olika Kiellman och Kinberg förekom nämligen som faddrar åt varandras barn både i Borås och i Skåne (exempelvis Vanstad). Ett exempel på en annan knallefamilj i Skåne på 1700-talet är familjen Appelman, med vilken vi inte är besläktad. Flera ur den familjen blev sedan gästgivare i Skåne, vilket gör att deras historia påminde om vår släkts.



*Sven Jaensson Kiellman var knalle och sen gästgivare.
Akwarell av C.W. Swedman (1762-1840)*

av Johan Peetre (Malmö) 2025-08-12

Sven Jaensson Kiellman var först gift med en Regina Erichsdotter Ekelund (ca 1715-1742), vars föräldrar var Erich Hansson Ekelund och Britta Lorentzdotter i Göteborg, och i Svens och Reginas äktenskap föddes Nils Bruces mormor, Brita Regina Kiellman, och hennes syster Catharina (1740-1743). Vi har alltså även lite 'Källe o Ada' i oss.

Tre år efter att hustrun Regina Erichsdotter Ekelund hade dött år 1742 i Borås, så gifte Sven Jaensson Kiellman den 27 februari år 1745 om sig med fältväbeln Matthias Bruses svägerska Cecilia Simonsdotter Berg (1688-1758), som redan hade varit gift tre gånger och alla gångerna var det i Tranås. År 1745 var Matthias Bruse död sen ett år tillbaka, så svågarna Matthias Bruse och Sven Jaensson Kiellman träffades antagligen aldrig. Cecilia Simonsdotter Bergs inträde gör historien lite mer invecklad och svår att hålla reda på, eftersom både Sven och Cecilia, var våra släktingar, men vi bara härstammar från Sven.

Trots att Sven och Cecilia gifte sig i början av år 1745 fortsatte Sven att vara skriven i Borås under både år 1745 och år 1746. Noteringen 'hust:' för hustru finns med i Borås husförhörslängd, men inget namn på hustrun anges, vilket bör bero på att hon fortfarande var skriven i Tranås. Först år 1748 försvann Sven och dottern Brita Regina från Borås husförhörslängd. Möjligen var förklaringen till hans fortsatta borgerskap i Borås även efter bröllopet att han ville bedriva sin knalleverksamhet under ytterligare några år. Om han hade skrivit sig i Tranås, så hade det inte varit tillåtet, eftersom endast Borås borgare fick bedriva handel runtom i Sverige.

Cecilia Simonsdotter Berg bodde från första bröllopet år 1715 på Tranås nr 7, som var gästgivaregården vid byns torg, eftersom hennes förste make var gästgivaren Jöns Rasmusson Harbo. Efter dopet av Matthias Bruses son Simon i närliggande Spjutstorp år 1722 noterade prästen 'Mons:r Harbos hustru bar barnet', vilket i klartext alltså betyder att Simons moster Cecilia Simonsdotter Berg bar honom, och endast kan förstås om man vet att Cecilia var gift med gästgivare Harbo i Tranås.

Följande äkta man var korpral Hans Jacobsson Havich född i Spjutstorp, som hon äktade år 1727. Vid Simons dop i Spjutstorp fem år tidigare hade 'Corneten i Tranås corporal Hafvich, länsmannen Hafvich, Refenius' varit vittnen. Det skall ha funnits en länsman Arild Havich i Ingelstads härad, så troligen var det han, som var den sistnämnde Hafvich. Vittnena var vid tidpunkten för dopet antagligen ännu inte besläktade med våra släktingar utan vanliga församlingsmedlemmar, eftersom de även var vittnen vid andra dop i Spjutstorp. Havich omnämndes efter giftermålet som gästgivare.

Cecilia Simonsdotter Bergs tredje make blev inspektör Salomon Malm, som hon gifte sig med år 1739. Även detta par bodde på gästgivaregården och i en dombok hänvisades till 'afledna gästgifwaren Salomon Malm', så även han bytte alltså yrke.

Först runt år 1747, två år efter bröllopet med Cecilia, verkar den fjärde maken, Sven Jaensson Kiellman, även officiellt ha flyttat in på Tranås nr 7 och ha sadlat om från sitt tidigare liv som västgötaknal till skånsk gästgivare i Tranås. Gissningsvis hade han dock bott på gästgivaregården ända sedan bröllopet.

Som framgår ärvde Cecilias makar nr 2-4 yrket gästgivare. 'Giästgifwerskan Cicilia Berg' stod för rörelsens kontinuitet. Hon dog, trots fyra äktenskap, barnlös, men antagligen var hennes fjärde äktenskap med Sven Jaensson Kiellman orsaken till att Cecilias systersonson Andreas Bruse träffade och gifte sig med Svens dotterdotter Elisabet Sofia Backer ungefär 45 år efter Cecilias död. Dessutom var hennes första äktenskap med gästgivare Harbo i Tranås orsaken till att våra förfäder senare också blev gästgivare på samma ort. Så trots att vi inte härstammar från Cecilia Simonsdotter Berg utan 'bara' är släkt, så har hon haft en stor inverkan på vår släktgren, vilket åtminstone jag tycker är tacksamt.

Cecilias äktenskap med Sven Jaensson Kiellman verkar ha varit stormigt och i Lunds domkapitels äktenskapshandlingar noterades följande:

Exhib d.20 Jan 1753

*Högwyrdiga herr Doctor, Biskop och ProCancellaria
samt*

*Högwyrdiga herrar Doctores, Professores och Consistori Ecclesiastici assessores
Höggunstiga herra och fäder.*

Uppå högwyrdiga herr Doctorens och Biskopens samt maxime Venerandi Consistorie höggunstiga skrifwelse och befallning af then 2 sidstledna December, har iag then 7 i dennas warit i Tranås hos de oeniga äkta folken, gästgifwaren Sven Kiellman och thess hustru Cecilia Berg och wid efterfrågande hwad källan och uprinnelsen warit till thet emillan them i äktenskapet upkomna missförstånd, befunnit, at sedan hustru Cecilia Berg rygat och låtet sönderrifwa ett tillförne emellan dem uti sämja och kärlek uprättat Testamente, men sedermera förledit år, then 9 maii genom Comministeren och Nådeårs prästen Niclas Lang, gästgifwaren och mannen aldeles owitterligen, uprättat ett nytt testamente för en hennes systerson Christopher Bergström, Corporal wid Cavalleriet, hwaruti hon testamenterat bort thet, som hon hwarken makt eller rätt till hade, hwarföre och samma Testamente så snart det blifwit uppenbart, och kommit till Kongl: Landshöfdinge ämbetet i Malmö, blifwit kullkastat then 26 September 1752. Emedan nu hustru Cicilia Berg blifwit hindrat i sitt förehafwande, så har hat, wrede och bitterheten blifwit så mycket större, at det om sider utbrustit i hädelse, skiälsord, hugg och slag, så at hustru Cicilia Berg en gång legd Ryttarn till att hålla mannen, medan hon slog på honom; Hwar af mannen utan twifwel blifwit förbittrad, och hämmat sig på hwad sätt han kunnat. När jag nu altsedant förestälte them, huru illa thet var bestält, jemwäl och hwad swåra påfölgder äktenskapsskillnad med sig förde, och af Guds ord förmanade them at besinna sig, så woro de på egen thera sidan obenägen till frid och wänskap, förlikta sig wänligen och wäl och gåfwo hwarannan där på hand, och betygade sin utlofwade betring med manga kärleks tekn. Hwilket alt deras egen tillkommande siäläsörjare H:r Magister Bernzerus tillika med kläckaren Ringman som tå öfwerwarande woro, hördt och sedt hafwa.

Sedan nu förlikningen war skedd kallade iag hit Nåde års Prästen Niclas Lang och bad honom, at han i herrens namn widare wille styrka dessa personer i deras fattade upsåt och goda tanke, hwilket han fuller lofwade, men huru det blir wärkstält gifwer tiden, emedan gästgifwaren Kiellman har Coministeren Lang misstänkt, at han hållre råder och styrker till ondt än godt, hälst och emedan han, gästgifwaren owitterligen sökt hos Högwyrdiga Consistorium skillnad i äktenskapet, hwar om han allenast af hustrun warit anmodat och der med så ena som andra gången rögd sin partiskhet. Jag har emedlertid giort hwad mig warit anbefalt och framhårdar med diup wördnad.

...

Söfwestad then 13 Januari 1753. Daniel Broome.

Trots omfattande meningsskiljaktigheter höll äktenskapet, men Cecilias ogiltigförklarade testamente, som hade upprättats utan Svens vetskap, fortsatte att skapa tvister, vilket jag återkommer till.

Byggnaden, som Sven och Cecilia verkade i, var från år 1684 och beskrevs av kronofogden Nicolaus Psilander i slutet av 1600-talet. Kronofogden kom också med önskemål om förbättringar och i boken 'Skånes gästgivaregårdar' (1981) återges dessa, så att vi får en viss kännedom om hur denna gästgivaregård såg ut. Jag citerar ur boken:

Gästningslängan på Tranås bestod av arton 'väggarum', där innertaken bestod av bjälkar och sammanhyvlade brädor. På norra gaveln fanns en målad trätavla med anteckning om miltalen till närmaste gästgivaregård. Stallängan bestod i sin tur av sju 'väggarum' byggda av lera och stockar, kalkslagna och täckta med halm. Här fanns tolv spiltor.

Kronofogde Psilander antecknade önskemål om stensatt gårdsplan och taktegel på byggnaderna istället för halm 'Ty det är svårt att under missväxtår hålla de stora taken vid makt.'. Golven i

gästningslängan 'måtte för de högas och förnämliga främmandes skull, som här ofta anländer, bli lagda av tjocka bräder'.

I samma bok beskrivs även den mat, som serverades på gästgivaregårdar på 1700-talet:

Brännvin, rovor och sovel. Gröt och bröd så hårt att man kunde slå ihjäl folk med det. En fransman, som besökte en gästgivaregård på 1700-talet, kallade maten torftig och smaklös och den 'förde tankarna till skräckskildringar av helvetet'. Fransmannen var kanske speciellt 'äckelmagad' eller också hade han otur att få dålig mat vid sitt gästgiveribesök. Av gamla bevarade gästgiveritaxor bland annat från Lomma och Hörby framgår att en vägfarande kunde välja mellan en bastant måltid med tre rätter husmanskost eller smörgås med eller utan pålägg som bestod av kött eller ost. Till detta serverades spisöl, destillerat brännvin eller svagdricka.

Gästgivarordningen av år 1649 specificerade 1,5-2 mil mellan gästgivaregårdarna och i Tranås fall skall alla de fyra närmaste gästgivaregårdarna ha legat på cirka 2 mils avstånd. I det tätbefolkade Skåne var det inget problem att hitta lämpliga byar åtskilda med ca 2 mil, men i norra Sverige var det svårare och därför tilläts gästgivaregårdarna där att ligga längre ifrån varandra. Avstånden mättes med snören 'och vid var mil sätts upp vissa stenar och kännemärken'. Det är dessa milstolpar eller milstenar, som än idag står längs våra vägar.

Svens svärson Jacob Holst, som vi inte härstammar från, och Svens dotter Brita Regina hade gift sig runt år 1759 och var åtminstone år 1760 gästgivare i Tranås. Jacob Holst dog år 1762 och hann alltså bara vara gästgivare i Tranås under ett par år. Vid bouppteckningen efter Jacob Holst år 1763 framgår att Sven Jaensson Kiellman var avliden då, men antagligen hade Sven dött redan innan Jacob tillträdde som gästgivare runt år 1760.

Svens dotter Brita Regina Kiellman var nu änka. Tranås ligger mindre än 2 mil från Östra Hoby, där Herman Hermansen Backers (1741-1812) farbror Jacob Backer (1710-1761) hade varit präst. Troligen träffades Nils Bruces morfar Herman och mormor, änkan Brita Regina, någonstans på Österlen. En annan möjlighet är att Herman kände Brita Reginas förste make från studieåren i Lund även om lundastudenten Jacob Holst hade varit fjorton år äldre än Herman Hermansen Backer.

I 'Skånska nationen före afdelningarnes tid' (1897) nämns att Herman var '1765 som student gift med Brita Kjellman'. Deras första barn, Elisabet Sofia Backer, föddes den 24 augusti 1766, men hon blev troligen inte döpt i Lund, eftersom någon notering om ett dop av en Elisabet Sofia inte har hittats i Lunds kyrkböcker. Antagligen var Herman och Brita Regina inte bara gifta år 1765 utan baserat på dotterns födelse var detta antagligen också själva året för deras bröllop. Troligen flyttade Herman under år 1765 från Lund till Brita Regina i Tranås, vilket skulle förklara varför jag inte har hittat dotterns dop i kyrkböckerna i Lund.

Även om Tranås kyrkböcker saknas för dessa år, så upprättade Malmöhus läns landskontor mantalslängder över vem, som bodde på vilken fastighet i länet. Av denna anledning går det att konstatera att 'Giästgifwarens Holsts Enka' fortfarande år 1765, tre år efter Jakob Holsts död, bodde kvar på Tranås nr 7, vilket alltså var gästgivaregården. Förutom änkan bodde även två drängar och en piga där och gissningsvis hjälpte dessa henne med rörelsen. För år 1766 saknas en mantalslängd, men år 1767 noterades förutom Brita Regina även Herman Backer, spädbarnet Elisabet och Elisabets äldre halvsyskon.

Att årtalet för när Herman Hermansen Backer blev gästgivare i Tranås är av intresse beror på att den första gästgivaregården i Tranås brann ner den 20 februari år 1766. En Jonas Vilhelm Aspegrén (1763-1815), som senare genom egen företagsamhet och giftermål tog sig ur fattigdomen, skrev följande i sina memoarer:

I den kajan, der jag föddes, bodde mina föräldrar icke länge, utan flyttade till Tranås, der de på Gästgivaregården hyrde en byggning, men snart kom här elden lös och hvad litet vi ägde försvann i rök på en natt, man vaknade ej förr än tak och väggar brunno och min Mor med mig i famnen, min halfsyster bärande min Samsyster, måste frälsas på det sättet, att vi i blotta skinnet kommo genom fönstret ur andra våningen huvudstupa ner i snödrifva. Jag var ej ännu 2 år gammal och fick genast lära känna armod och nakenhet till den grad, att ett par Fruntimmerhandskar i flere veckor utgjorde mina benkläder och snart sagt hela kostymen.

Det mesta tyder på att Herman Hermansen Backer efter bröllopet, som antagligen stod år 1765, flyttade till Brita Regina Kiellman i Tranås, där han blev den nye gästgivaren. Gästgivaregården byggd år 1684 brann dock ner kort därefter, men som tur är föddes parets dotter Elisabet Sofia först senare år 1766. Att Brita Regina skulle ha flyttat till Herman i Lund före branden och att paret sen skulle ha flyttat tillbaka till en brandhärjad gästgivaregård förefaller osannolikt. Dessutom hade Herman antagligen inte avbrutit sina teologistudier i Lund om en obrukbar gästgivaregård väntade i Tranås.

Troligen kunde familjen efter branden bo kvar i en del av gästgivaregården, som hade klarat sig från brandskador, då de först runt år 1774 flyttade från fastigheten. Se 'N:7 Afbränd Tomt' på nästa sida.



Jonas Vilhelm Aspegren (1763-1815) bodde som barn på gästgivaregården i Tranås och flydde år 1766 från samma brand, som våra förfäder. År 2016, exakt 250 år senare, upptäckte jag att min frus kollega och affärspartner är gift med en av Jonas Vilhelm Aspegrens ättlingar. Släkternas vägar har alltså korsats ytterligare en gång.

År 1767 stod en ny gästgivaregård i Tranås klar. Ingenting tyder på att våra släktingar var gästgivare i denna. Den förste gästgivaren där verkar istället ha varit en Borgström, som följdes av en Hallengren. Eftersom boken 'Ofrälse studenter i Lund utanför nationsindelningen 1710-1814' (1981) omnämner 'gästgivaren i T. Herman Hermansson Backer', så är det enda återstående alternativet att Herman Hermansen Backer verkligen var den siste gästgivaren i den ursprungliga gästgivaregården. Case closed.

Brita Regina Kiellman och Herman Hermansen Backer var alltså inte bara ett av många seklers gästgivarpar i Tranås utan med stor sannolikhet det allra sista paret i den ursprungliga gästgivaregården.

Jonas Vilhelm Aspegrén, som hade räddats ur branden år 1766, hade en far, som vid tiden för branden arbetade på Torups gård i Vitaby socken och ungefär samtidigt dog av någon form av ansiktstumör, som hade vuxit sig 'stor som människohuvud och hängde ner över axeln'. Änkan med barn drabbades, liksom andra Tranåsbor, snart av ytterligare motgångar.

Omkring 1769 eller 1770 /jag minns det ej noga/ slog åskan ner i Tranås och uppbrände halfva byn, där vi åter förlorade hvad litet vi ägde och, som de svåre åren 1771 och 72 följde kort därefter, så ledo vi åter hungersnöd.

Den nya gästgivaregården klarade sig denna gång från eldens lågor och antagligen var orsaken att den hade uppförts mindre centralt. Den låg på den så kallade tjuråkern medan den ursprungliga gästgivaregården hade legat vid torget.

Tranås gästgivaregård låg strategiskt rätt till vid två korsande vägar och resande från 'Hufvudstaden' passerade Brösarp, Tranås och Stora Herrestad på väg till Ystad, varifrån postbåten till svenska Stralsund avseglade. Ofta blev just Tranås sista stoppet före Ystad. Jonas Vilhelm Aspegrén mindes följande i sina memoarer:

Vid denna tiden reste Enkedrottningen Lovisa Ulrika och Prinsessan Sophia Albertina till Preussen, och då dessa Kongl. Personer i Tranås ombytte hästar, utkastade Drottningen penningar till fattigt folk.

Nyfikenheten hade lockat mig till stället, men liten och svag, kunde jag i trängseln ej få någon af de kringflygande silfverpenningarne.

Af min Mor hade jag väl den stränga förmaningen att bara arbeta, aldrig tigga, men – Naturae per artem – jag trängde igenom folkhopen, uppklätrade på fotsteget och genom det öppna fönstret rusade in i vagnen med utrop: 'Jag har intet fått'.

En grof landsgevaldiger slog mig i huvudet med sin staf och ryckte mig tillbaka. Men Hennes Majestät, som visade mig en tom pung, med yttrande att allt var utgivet, förklarade dock, att om jag ville komme efter till Ystad, skulle jag väl få något.

Samma afton gick jag – med min Mors tillåtelse – dit, och följande dagen, ej utan mycken svårighet, var jag omsider så lycklig och fick tala med Drottningen påminde Henne sitt löfte och, så godt jag kunde, beskrev min Mors svaga villkor. Hennes Majestät skänkte mig 20 plåtar, en summa, som var en verkeligen Konglig present på den tiden hvarmed jag nu trodde mig kunna köpa hela världen.

Kung Adolf Fredrik hade dött i februari år 1771 och sonen Gustav III hade tagit över som regent. Troligen inträffade ovanstående i november år 1771, eftersom änkedrottningen och prinsessan, som var mor respektive syster till Gustav III, den 4 december detta år besökte Berlin. Hästbytet bör ha skett vid Tranås gästgivaregård, eftersom gästgivaregårdar inte bara skulle erbjuda förtäring och

inkvartering utan också möjlighet att byta hästar för skjutsarna. Åren 1771 och 1772 var missväxtår, men förhoppningsvis hungrade inte våra förfäder så mycket att Herman och Brita nödgades att jaga efter änkedrottningens mynt. Det är väl däremot inte omöjligt att deras dotter, tillika Nils Bruce i Krubbemöllas framtida mor, Elisabet Sofia Backer (1766-1829), gjorde det.



*Änkedrottning Lovisa Ulrika (daterad 1775)
Alexander Roslin (1718-1793)*



*Prinsessan Sophia Albertina
Lorens Pasch den yngre (1733-1805)*

Runt år 1774 flyttade familjen till ett onumrerat hus på prästgårdstomten. Samtidigt flyttade Cecilia Simonsdotter Bergs systerson, kornetten och kvartersmästaren Christopher Bergström (född ca 1721), som bl a hade varit med armén i Pommern, in på Tranås nr 7, där den första gästgivaregården hade legat. Christopher Bergström var alltså även han vår släkting (dock inte förfader), eftersom han var kusin på modernet med skomakaren Peter Bruse (ca 1729-1804). Äktenskapsgrälen mellan Sven Jaensson Kiellman och Cecilia Simonsdotter Berg på 1750-talet berodde, som tidigare har framgått, på att Cecilia på eget bevåg hade upprättat ett nytt testamente med systersonen Christopher Bergström som arvtagare. Arvsvisten nämndes även i bouppteckningsprotokollet efter Jacob Holst år 1763, så det blev en utdragen strid. Möjligen fick systersonen Christopher Bergström ändå rätt till slut eller så nåddes en förlikning. Rättegångsprotokollen återfinns som Bilaga F. Nils Möller, som omnämndes i dessa, var gift med Matthias Bruses dotter Anna-Stina Bruse och alltså svåger till vår förfader Peter.

Med tanke på arvsvisten och att gästgivaregården brann ner kort efter att Herman Hermansen Backer hade flyttat in och blivit den förste gästgivaren på tre år (Brita Regina Kiellman hade ju varit änka sen år 1762), så är det inte omöjligt att branden var anlagd. Motparten i arvsvisten, Christopher Bergström, kanske gav upp hoppet om att någonsin få flytta in på Tranås nr 7, när Herman dök upp. Christopher Bergström hade varit i Pommern, där det Pommerska kriget hade utkämpats mellan Sverige och Preussen år 1757 till 1762. Precis som dagens hemvändande soldater, så var soldaterna på den tiden antagligen mentalt ärrade av sina upplevelser. Inga belägg finns, mig veterligen, för att branden skulle ha varit anlagd, men det är inte omöjligt att det var så det gick till.

Under de sista åren på 'Präst Bolet', efter att dottern Elisabet Sofia och hennes syskon hade flyttat, benämndes föräldrarna och tidigare gästgivarparet 'husfolck', vilket tyder på att de åtminstone på ålderns höst hade en del sysslor i prästgården. Troligen var de även under de tidigare åren i huset vid prästgården, då benämningen 'husfolck' ännu inte förekom, anställda av kyrkoherden. Möjligen fick Herman Hermansen Backer alltså ändå lite nytta av sina oavslutade teologistudier. Kanske skötte han om prästgården och kyrkan. I kyrkböckerna nämns ingen titel framför hans namn, men en gissning är att han fungerade som kyrkvaktmästare och hon som kokerska. Hon bör ju åtminstone ha haft gedigna matlagningsskaper efter många år på gästgivaregården.

Elisabet Sofias mor Brita Regina Kiellman dog i Tranås år 1804 av 'Blodhostning'. Elisabet Sofias far, tidigare gästgivaren Herman Hermansen Backer, verkar ha levt till år 1812, varefter han inte längre angavs som boende på Tranås nr 1 (prästgårdstomten) i Malmöhus läns landskontors mantalslängd.

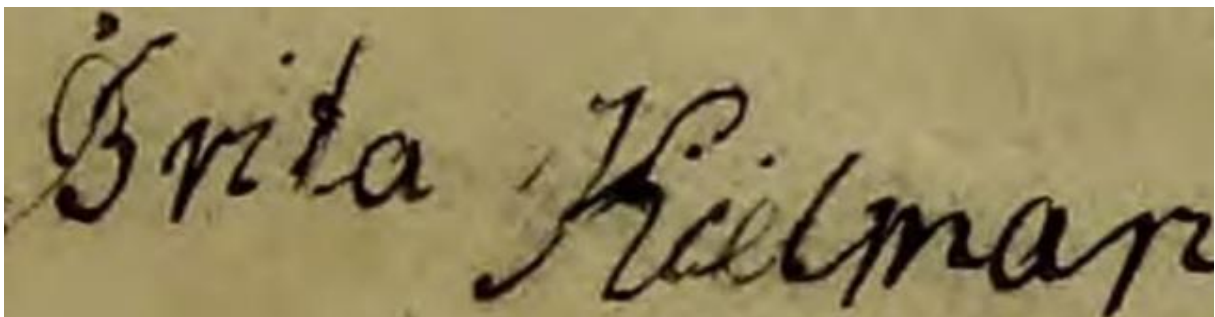
Torsten Bruce förevigade den andra av Tranås gästgivaregårdar under sin resa i släkten Bruces spår år 1944. Gästgivaregården hade, enligt byns egen hemsida, förfallit och 'det kulturhistoriska värdet åsamkade byamännen mycket bekymmer, som dock avlöstes av katastrofen den 22 augusti 1953, då hela gården brann ned till grunden'. Om jag läser mellan raderna får jag intrycket att branden tros ha varit anlagd.

Även om våra förfäder aldrig var gästgivare i just denna byggnad, så kan det vara intressant att se rörliga bilder från denna yngre gästgivaregård och då finns spelfilmen 'Skåningar' från år 1944, som när detta skrivs bland annat kan ses gratis på TV4 Play. På köpet får man i rollen som 'Jeppa, Mårtens granne' se Algot Larsson, som ju var gift med Frans Ljunggrens skådespelande nästkusin Minna Holmqvist. Alnarp omnämns i början och Vitaby kyrka är med i någon scen. Sångersåsom 'Kan du baga äggakaga?' livar dessutom upp filmen. Det kan även vara intressant att veta att Hans Alfredssons litterära släktsaga 'Tiden är ingenting' delvis utspelar sig på Tranås gästgivaregård.

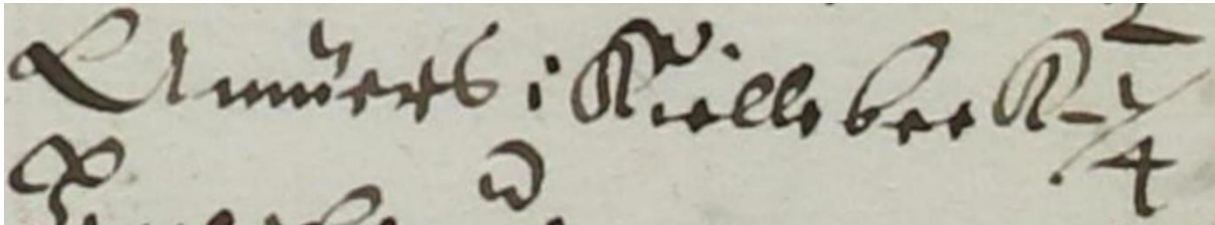
Min mor och en del av mina mostrar hade i sin ungdom väldigt mörkt hår och deras farbror Kalle var, som tidigare har nämnts, så mörk att en del trodde att han var av utländsk härkomst. Anders Nilsson Ljunggren verkar ha varit rätt mörk, så säkert bidrog han en del till det mörka håret. Elise Bruces mor, Kjerstin Andersdotter, verkar ha varit relativt ljushårig. Elise Bruces farfar, hejderidaren Andreas Bruse, var antagligen också ljus, eftersom hans bror Nils beskrevs som sådan i ett rättegångsprotokoll. Möjligen finns en stor del av förklaringen till systrarna Ljunggrens mörka hår därför i den nyss beskrivna släktgrenen d v s Elise Bruces farmor Elisabet Sofia Backer.

Hennes far var Herman Hermansen Backer med sannolikt mer än 50 % holländskt och tyskt ursprung och hennes mor var Brita Regina Kiellman med 50 % ursprung från knallen Sven Jaensson Kiellman.

Jag hade tidigare en del funderingar på om Sven Jaensson Kiellman hade utländskt påbrå. Kielmann är ett tyskt efternamn. Svens dotter Brita Regina skrev efternamnet med ett I, alltså Kielman, när hon år 1763 signerade bouppteckningen efter sin förste make. I kyrkböckerna förekommer båda stavningarna av familjens efternamn, då stavningen i kyrkböckerna var ytterst flexibel på den tiden.

A photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads "Brita Kiellman" in dark ink on a light-colored, slightly textured paper. The letters are fluid and connected, characteristic of 18th-century handwriting.

Troligast är dock att efternamnet har sitt ursprung i en svensk (inte tysk) geografisk plats. Svens farföräldrar Sven Andersson och Börtta Jönsdotter (gifta 1668) bodde nämligen vid Kiällebäck nära Borås och där föddes deras barn Anders (1669), Gertrud (1670), Kirstin (1672) och Johan (1676, blivande stadstjänaren). Troligen var dessa fyra barnbarn till Anders och Chirstin, som brukade kronohemmanet Kiällebäck (Kiellebeck, Kiällebäcksryd) i de äldsta mantalslängderna från år 1642.



Möjligen var urfadern Anders efternamn Larsson, då en förmodad son Lars Andersson från Kiällebäck (gift 1662), som alltså kan ha varit storebror till Sven Andersson (gift 1668), fick flera barn där åren 1663-1671.



*Källbäckeryds-gatan med tvärgatorna Käll-, Bäck- och Rydsgatan verkar vara det enda, som minner om kronohemmanet Kiällebäcksryd i Brämhults socken.
(fotograf Johan Peetre år 2017)*

Det finns även en viss sannolikhet för att Svens första svärföräldrar i Göteborg, som vi härstammar från, hade utländskt påbrå. Speciellt gäller det hans svärmor Britta Lorentzdotter. Britta Lorentzdotters far Lorentz bör ha fötts runt år 1650 och hans namn, platsen och tidpunkten talar möjligen för ett tyskt ursprung.

Göteborg grundades av Gustav II Adolf och fick sina stadsprivilegier så sent som år 1621. Holländare utgjorde i början majoriteten av befolkningen och de förde med sig den byggnadsteknik, som krävdes för att bygga på sankmark. Liksom många nederländska städer anlades Göteborg nämligen på sådan. Arkitektoniska förebilder var handelsstationen Batavia (nu Indonesiens huvudstad Jakarta) och Amsterdam, vilket gjorde att holländarna själva ibland kallade Göteborg för 'Nieuw Amsterdam', som ju även blivande New York kallades på den tiden. Tyskar och skottar följde efter. Svenskar måste senare tvångsförflyttas till den nya staden Göteborg.

En Britta Lorentzdotter Eckelund med tyskskotska anor döptes i Tyska kyrkan år 1682 och med tanke på att vår Britta Lorentzdotters make påstods heta Erich Hansson Eckelund, så var det möjligen samma Britta. Man skulle nämligen kunna tänka sig att Erich Hansson i avsaknad av eget efternamn tog makans Eckelund eller att prästen efter dottern Reginas bröllop i Borås år 1733 skrev Eckelund vid fel förälder.

Om Eckelund emellertid var Erich Hanssons eget efternamn, så skulle exempelvis fänrik Hans Eckelund vid Bjuggs dragonskvadron, som deltog i Gyldenlöwefejden längs västkusten åren 1675-1679, eller regementsskrivaren Hans Eckelund (född i Eksjö år 1669) vid Södra skånska kavalleriregementet kunna ha varit Erichs far. Geografiskt och åldersmässigt stämmer den förstnämnde, fänrik Hans Eckelund, bäst.

Slutligen så känns det lite lustigt att kunna konstatera att vi har haft åtminstone två skånska gästgivare och en gästgiverska bland våra förfäder, men att ingen av dem var född i Skåne. I spelfilmerna bröt skånska gästgivare aldrig på västgötska eller norska, men det gjorde de antagligen i 1700-talets Tranås.

Gästgivargården i Tranås 1944



Gästgiveriet drevs under senare del av 1700-talet av Herman Packer, svärfar till Anders



Nils Bruces morföräldrar var troligen sista par att driva Tranås gästgivaregård från år 1684. Tranås andra gästgivaregård (se ovan) stod klar år 1767 och uppfördes utanför bykärnan. (fotograf Torsten Bruce år 1944)

av Johan Peetre (Malmö) 2025-08-12